
De kjønnede tattforgittheters fengsel

BOKOMTALER

Hvorfor er kassadamer damer og vaskekoner koner? Hvorfor blir min sønn på fire år helt fortvilt når jeg prøver å få på ham sokker med en rosa stripe? Hvorfor er det ingen som intervjuer Jens Stoltenberg og spør hvordan det føles å ha en så betydningsfull posisjon når man er mann? Hvorfor vil kvinner ha menn som er høyere og eldre enn dem selv? Listen over kjønnede spørsmål uten gode svar kan gjøres meget lang. I medisinen har mannefagene (nevrokirurgi) høy og kvinnefagene (barnepsykiatri) lav prestisje. Selv sykdommene synes å følge regelen om maskulin dominans (angina pectoris versus fibromyalgi) (1). Det er merkelig at det er slik, og kanskje enda merkeligere at menn og kvinner til alle tider har betraktet mannens forrang som det normale og ”naturlige”. Jo mer krass og uttalt forskjellsbehandling, jo mer synes det –

ut fra historiske og antropologiske studier – som om den undertrykte part faktisk bidrar til å opprettholde mønsteret, rett og slett ved å ta for gitt at det er slik verden *er* og derfor *må være* .

Den franske sosiologen Pierre Bourdieu undersøker disse fenomenene i en oversiktlig og meget interessant bok, hvor han bruker egne etnografiske studier av et sterkt mannsdominert berbersamfunn kombinert med innsikt fra sosiologisk og feministisk forskning til å kaste lys over den maskuline dominans slik den ytrer seg i moderne vestlige kulturer. Bourdieu kan nok virke provoserende for oss realister ved at han knapt tillegger de biologiske kjønnsforskjellene noen betydning som *årsak* til maskulin dominans. Årsaken til at menn og kvinner så lett enes om det kvinneliges mindreverd, skriver Bourdieu, ligger i at vi bare kan tenke ved hjelp av de begreper, eksempler og mønstre vi blir fortrolige med gjennom oppveksten, og som derfor er et slags avtrykk av det sosiale rom. Og disse begrepene osv. er ikke på noen måte nøytrale når det gjelder kjønn og verdi. ”Verktøyet” vi tenker med bestemmer vår opplevelse av verden, og er i liten grad tilgjengelig for bevisstheten.

De biologiske forskjellene er alltid fortolket, sier Bourdieu, og fortolkningen er alltid allerede preget av grunnleggende sammenhenger mellom maskulinitet og verdi. Det kvinnelige vil alltid fremstå som litt mindre viktig, ikke fordi kvinner biologisk er slik eller slik, men fordi enhver synlig forskjell automatisk plasseres i et over-under-skjema. Slik forklarer Bourdieu at den maskuline dominans opprettholdes og gis stadig nye former i svært forskjellige historiske og kulturelle sammenhenger. I det førindustrielle samfunn ble kvinnen holdt nede ved å måtte ta det hardeste arbeidet, under borgerskapets hegemoni oppnådde man det samme ved å forvise henne til hjemmet. I vår verden kan kvinner bli statsministre og WHO-sjefer, men de er ikke desto mindre fanget i rollen som avvikere, og må enten etterleve mannlige spilleregler eller risikere forakt og utstøting. Mennene er selvsagt like fanget i tattforgitthetenes garn og bør derfor ikke uten videre gjøres til skyteskiver for kvinner i legitimt opprør. Det er viktig å innse at den bevisste fornuftens rolle er sterkt overvurdert: Vår tenkning bidrar til selvbedraget ved ukritisk å produsere plausible og presentable grunner for egne handlinger, følelser og preferanser som i realiteten er fjernstyrte uttrykk for det Bourdieu kaller et historisk forevigkjørelsesarbeid.

Bokens ideer og analytiske tilnærming er etter mitt skjønn svært viktige for enhver som vil prøve å fri seg fra ulike former for fjernstyring av tanke, ord og handling – det gjelder ikke bare i omgang med en kjønnnet verden. Språket er imidlertid en barriere: Setninger som på fransk kan være ganske elegante, blir i denne boken lange, snirklete og oppstykkede med altfor mange tunge ord. Til neste utgave deler jeg med glede ut et par hundre punkturner til oversetteren.

EdvinSchei

Seksjon for allmennmedisin

Universitetet i Bergen

LITTERATUR

1. Album D. Sykdommers og medisinske spesialiteters prestisje. Tidsskr Nor Lægeforen 1991; 111: 2127 – 33.

Publisert: 30. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. juli 2026.